

Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Maruz Kaldıkları Veli Kaynaklı Yıldırma Davranışları

Bilim Uzm. Emel Dinçkal^{1*}
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Aydın Başar²

Geliş tarihi: 12.09.2019
Kabul tarihi: 31.10.2019

Atıf bilgisi:
IBAD Sosyal Bilimler Dergisi
Sayı: 5 Sayfa: 297-316
Yıl: 2019 Dönem: Güz

This article was checked by *Turnitin*.
Similarity Index 9%

¹ Çanakkale Milli Eğitim Müdürlüğü,
Türkiye, emel.yavas1976@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-4663-3335

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Türkiye, mbasar@comu.edu.tr

ORCID ID 0000-0003-3678-4647

* Sorumlu yazar

ÖZ

Bu araştırmanın amacı okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları veli kaynaklı yıldırma davranışlarının ve öğretmenlerin veli tanımlamalarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve öğretmenlerin maruz kaldıkları veli kaynaklı yıldırma davranışları ile veli tanımlamaları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Öğretmenlere öğrenci velileri tarafından uygulanan yıldırma davranışlarını ve öğretmenlerin öğrenci velileri hakkındaki görüş ve tutumlarını konu edinen bu çalışma ilişkisel tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubu 2016-2017 eğitim-öğretim yılı itibarıyla Çanakkale ilinde, resmi ve özel okullarda görev yapan 192 okul öncesi eğitim öğretmeninden oluşmaktadır. Amaç doğrultusunda ilişkisel tarama modeline dayalı olarak desenlenen çalışmada verilerin toplanması amacıyla anket formu geliştirilmiştir. Verilerin analizinde parametrik tekniklerden medeni durum, eğitim durumu, okul türü değişkenleri için bağımsız örneklemeler için t-testi; kıdem değişkeni için ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonunda öğretmenlerinin maruz kaldığı yıldırma davranışları medeni durum değişkeni açısından anlamlı farklılık görülürken; eğitim durumu, kıdem ve görev yaptığı okul türü değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin belirlenen yıldırma boyutları, maruz kalınma derecesine göre; 1. Sosyal İlişkilere, 2. Kişinin Yaşam Kalitesi ve Mesleki Durumuna, 3. Kendini Göstermeyi ve İletişim Oluşumuna, 4. İtibara, 5. Kişinin Doğrudan Sağlığına yönelik yıldırma davranışları olarak sıralanmıştır. Çalışmanın sonuçları doğrultusunda okul öncesi eğitimin öneminin ve gerekliliğinin topluma iyi anlatılması önem arz ettiği, bu sayede öğrenci velilerinin okul öncesi eğitime ve okul öncesi eğitim öğretmenlerine karşı daha olumlu tutumlar geliştirmelerinin mümkün olacağı söylenebilir. Öğretmenlerin yıldırma eylemleri ve olası karşılaşma durumlarında izleyecekleri yol konusunda donanımlı olmaları önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Yıldırma davranışları, okul öncesi eğitim öğretmenleri, veliler, mobbing.

Parent-Induced Mobbing Behaviours on Preschool Teachers

Emel Dinçkal^{1*}

Assist. Prof. Dr. Mustafa Aydın Başar²

First received: 12.09.2019

Accepted: 31.10.2019

Citation:

IBAD Journal of Social Sciences

Issue: 5 **Pages:** 297-316

Year: 2019 **Session:** Fall

This article was checked by *Turnitin*.
Similarity Index 9%

¹ Canakkale National Education
Directorate, Turkey,
emel.yavas1976@gmail.com,

ORCID ID 0000-0002-4663-3335

² Canakkale Onsekiz Mart University,
Turkey, mbasar@comu.edu.tr

ORCID ID 0000-0003-3678-4647

* Corresponding Author

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relationship between the mobbing behaviors and teachers' descriptions of parents and whether the parent induced mobbing behaviors that pre-school teachers are exposed to and teachers' descriptions of parents change according to a number of varieties. This research which is based on a relational screening model discusses the issues of mobbing behaviors of parents towards teachers and teachers' perceptions of the parents and attitudes towards the parents. The study group is consisted of 192 preschool teachers who worked at state and private schools in Çanakkale in 2016-2017 academic year. In accordance with the purpose of the study, which is based on the relational screening model, to collect the data a questionnaire was developed. To analyze the data among parametric techniques marital status, educational status, for school type varieties unpaired t- test, and for the analyses concerning year of experience One – Way analysis of Variances (ANOVA) were used. As a result of the research, while there is a significant difference in terms of marital status variables in the levels of mobbing behaviors which teachers were exposed to, there aren't any significant differences according to the school type and year of experience. According to the exposure degree of mobbing behaviors of preschool teachers are sequenced as the attacks on; 1. Social Relationships, 2. The Life Quality of Individuals and Professional Status, 3. Targeting Self Esteem and Means of Communication 4. Individual's Reputation 5. Individual's Health. It can be suggested in consideration of the results of the present research that it is crucial to explain properly to the society the significance and necessity of early childhood education and preschool teachers. Accordingly, it would be possible for the parents to develop positive attitudes towards preschool education and preschool teachers. It is imperative that teachers should be well trained and well prepared to cope with mobbing behaviors and related incidences.

Key words: Mobbing behaviors, teachers of early childhood education, parents.

GİRİŞ

Okul öncesi dönem, çocuğun ileriye dönük yaşamının temellerinin atıldığı ve psiko-motor, sosyal, duygusal, bilişsel, dil ve özbakım alanlarında birbiriyle koordineli ve hızlı bir gelişim gösterdiği bu süreç, kritik yıllardır (Oktay, 1999). Okul öncesi çocuğunun bu süreci verimli bir şekilde geçirebilmesi için aile yanında okula ve öğretmene önemli görevler düşmektedir. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin görevini daha istekli ve verimli yapabilmeleri için görev yaptıkları kurumdaki olumlu ilişkiler büyük önem taşımaktadır. Kurumdaki ilişkilerde yaşanan sorunlar çalışanların kendilerini örgütün bir parçası olarak görüp, görevlerini güven içinde ve huzurlu bir şekilde yapmalarına engel olabilmektedir. Dinamik bir yapı ve işleyişe sahip olan eğitim örgütlerinde de, zaman zaman verimliliği ve etkililiği olumsuz etkileyen olumsuzluklar ve sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu sorunların biri de Türkçe karşılığı konusunda tam bir netlik olmayan ve “duygusal taciz, psiko-terör, psikolojik şiddet ve psikolojik saldırı, yıldırma olarak farklı biçimlerde ele alınan mobbing davranışlarıdır. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları veli kaynaklı yıldırma davranışlarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada mobbing kavramının Türkçe karşılığı olarak ‘yıldırma davranışı’ kullanılmıştır.

Yıldırma Davranışı

İşyerindeki rekabet ortamından kaynaklanan ve kişiye uygulanan psikolojik yıpratmalarla kendini gösteren yıldırma davranışlarının varlığı önceleri kabullenilmemiş ve boyutları fark edilmemiş olmasına rağmen, özellikle istifa etmek suretiyle işyerinden ayrılan çalışanlar arasında sık görülmektedir (Tınaz, 2006). Yıldırma davranışları, duygusal bir saldırdır (Çobanoğlu, 2005). İşyerinde yaşanan yıldırma davranışları, kurumlarda çalışanların psikolojik ve fiziksel sağlığını olumsuz yönde etkileyerek, onların çalıştıkları işten uzaklaşmasına veya uzaklaştırılmalarına sebep olan bir süreçtir (Tutar, 2004). Bu tanımlar ışığında yıldırma davranışlarının (Kılıç, 2006), bir kişi veya bir grup tarafından, diğer bir kişi ya da gruba işyerinde çok çeşitli sebeplerle sistematik olarak ve sürekli olarak gerçekleştirildiği söylenebilir. Saldırganca ve iş ahlakına uygun olmayan bir şekilde kişiyi sindirme ve öz güvenini yaralama amacıyla yapılan psikolojik ve fiziki saldırı davranışlarını belirtmektedir.

Yıldırma davranışları genel olarak bir olaya değil, bir kişiye yönelik olmaktadır. Bir davranışın yıldırma davranışı olarak nitelendirilebilmesi, bilerek ve isteyerek yapılmış olmasına, belirli aralıklarla tekrarlanıyor olmasına, anlık bir olaydan ziyade uzun süredir tekrar eden bir durum olmasına bağlıdır (Çobanoğlu, 2005).

Yıldırma davranışları; genellikle çalışanların dürüstlüğü, mesleki anlamdaki yeterliliği ve güvenilirliğine yönelik yıpratma davranışlarıyla başlamaktadır (Leymann, 1996). Yıldırma davranışları yıldırma uygulayıcısı tarafından başlatılmaktadır. Çalışma arkadaşları veya kurum yönetimi yıldırma uygulayıcısını durdurma konusunda yetersiz kaldığında, uygulayıcı daha da güçlenmiş olur. Ayrıca yaşanan yıldırmaya sessiz ve pasif kalmak, sürece ortak olmak anlamına da gelmektedir (Hartig ve Frosch, 2006). Yıldırma davranışlarının uygulanma sürecinde seyircilerin genellikle görmezden gelme, yöneticiyi destekleme, yıldırmaya ortak olma, psikolojik destek verme ve görüşme ortamlarından kaçma gibi tepkiler gösterdikleri gözlenmiştir (Mete, 2013).

Yıldırma Davranışlarının Belirtileri

Yıldırma davranışlarının ortaya çıkışında bazı belirtiler, yaşanacak yıldırmanın habercisi niteliğindedir. Kişisel eşyaların bozulması veya kaybolması, çalışma arkadaşlarıyla beklenmedik ve önemsiz konularda çatışmalar yaşanmaya başlanması, mağdur ortama girdiğinde ortamda sessizlik olması, kişinin kurumla ilgili gelişmelerden habersiz bırakılması da yıldırma davranışlarının başladığının göstergeleridir. Bunun yanı sıra durum daha ileri noktalara geldiğinde yöneticisi tarafından “mesleki kapasitesinin altında görevler verilmesi, iş ortamında küçümsenmesi, eleştirilmesi de yıldırma sürecinde gözlenebilen davranışlardır. Bunun yanında mağdurun iletişim kurma yönündeki çabasına olumlu karşılık verilmez, yazılı talepleri yanıtız kalır. Alaycı ifadeler ve imalar ile karşı karşıya kalır (Tınaz, 2006).

Yıldırma davranışlarına maruz kalan kişilerde; iştahsızlık, sıkıntı ve endişe içinde bulunma, kendini halsiz hissetme, ağlama krizleri, unutkanlık, gereksiz alınganlık, birdenbire öfkelenme, kendini ifade etme konusunda isteksizlik, yaşam enerjisinin kaybolması, depresyon, uykusuzluk, sevdiği şeylerden artık zevk almama gibi bazı psikolojik değişiklikler ve düşünce düzeyinde farklılıklar görülebilir. Yıldırmanın fazla görüldüğü durumlarda, mağdurda kendine veya başkasına yönelik şiddet duygusu görülebilmektedir (Çobanoğlu, 2005). Yaşanan yıldırma davranışları mağdurların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını ve kariyerlerini olumsuz etkilemektedir (Sheehan, Barker ve Ranner, 1999).

Yaşanan yıldırma davranışlarına maruz kalma süreci psikolojik olarak etkilenen mağdurda birtakım fiziksel belirtilerin de başlamasına neden olmaktadır. Bunlar arasında depresyon, halsizlik, yorgunluk, baş ağrısı ve baş dönmesi, yoğunlaşma eksikliği, uyku bozuklukları, deri döküntüleri, kalp çarpıntıları, kramplar, ülser ve solunum sorunları görülebilmektedir (Tınaz, 2006). Yıldırma davranışlarına maruz kalan bireylerde görülen psikolojik ve fiziksel belirtiler bireyin tüm yaşamını etkilemekte ve yaşam kalitesini düşürmektedir.

Davenport, Schwartz ve Elliott, (2003), yıldırma davranışlarını üç düzeyde sıralamışlardır. Birinci düzeyde; yıldırmaya maruz kalan birey direnmeye çalışır veya ortamdaki kaçır. Uyku sorunları, gereksiz alınganlık, yoğunlaşma sorunu ve ağlama nöbetleri görülebilir. Mağdur, durumdan fiziksel ve psikolojik olarak etkilenmeye başlamıştır. İkinci düzeyde; mağdur içinde bulunduğu olumsuz durumdan kurtulamadığı için psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar görülmeye başlar. Yaşadığı olumsuz duruma direnme çabaları da sonuçsuz kaldığından işyerinde eskisi gibi verimli değildir. Yaşadığı stres sonucu barsak ve mide kaynaklı sorunlar, uykusuzluk ve tansiyon rahatsızlıkları görülebilir. Üçüncü düzeyde ise; yıldırma davranışlarına maruz kalan kişi ruhsal ve fiziksel olarak gördüğü zarardan dolayı işyerinde eski verimini gösteremez. Psikolojik destek alması ve fiziksel durumunu düzeltmek için de tıbbi tedavi görmesi gerekir.

Yıldırma Davranışlarının Nedenleri

Örgütlerde uygulanan yıldırma davranışları konusunda yapılmış çalışmalar bu duruma birçok etkenin sebep olabileceğini göstermektedir. Tutar (2004), yıldırma davranışlarına sebep olan etkenleri; performans yetersizliği, çalışanların eğitim yetersizliği, yöneticilerin stres içinde olması, stresli iş arkadaşları, çalışma arkadaşlarının stresi, amirin mesleki yetersizliği, yıldırmanın zihin dengesizliği, fazla iş yüklenmesi ve yöneticinin yetersiz yönetim bilgisi olarak belirtmektedir. Yıldırma davranışlarının kaynağı kültür, ahlaki değerler veya kişisel çıkarlar olabilir. Yapılan araştırmalar yıldırma uygulamaya yönelmenin çok farklı nedenlerinin olabileceğini göstermektedir (Zapf, 1999). Bazı durumlarda kişiler kendi yetersizliklerini ve eksikliklerini örtmek amacıyla başkalarını eleştirmeye, çekiştirmeye ve kendilerinde olmayan meziyetlere sahip olduğunu düşündükleri kişiye karşı düşmanca bir tavır içine girmeye yönelebilirler. Karşısındaki kişiye karşı kötü amaçlı ve taraflı olarak yapılan yorumlar iş ortamında dedikodu ortamının oluşmasına neden olur (Pehlivan, 1993).

Yıldırma davranışlarının nedenlerini bireysel ve örgütsel nedenler olarak iki grupta toplamak da olanaklıdır. Bireyi, toplumdaki diğer kişilerden farklılaştıran fiziksel ve psikolojik yapısı toplamı kişiliği oluşturur (Tutar, 2004, s. 33). Kişilik; fiziksel ve duygusal özellikler, yetenekler, edinilen davranış biçimleri, kültür, toplumdan ve aileden alınan eğitimle bir bütün halini almaktadır (Baltaş ve Baltaş, 1990). Bireyin sahip olduğu kişilik yapısı yıldırma davranışlarına maruz kalmasında belirleyici bir etken olabilmektedir. Kişinin yetenekli, başarılı, donanımlı olmasının yanı sıra pasif, edilgen ve daha sili bir kişilik yapısına sahip olması da onu yıldırma uygulayıcısı için bir hedef haline getirebilir. Ayrıca bireyin kişilik yapısı, yıldırmaya maruz kalma durumlarında vereceği tepkiyi, göstereceği direnci ve çözüm bulma sürecini de etkilemektedir (Tutar, 2004). Konu ile ilgili çalışmaları bulunan Huber'e göre, yıldırma davranışlarına maruz kalanların özellikleri dikkate alındığında; işyerinde tek kadın ya da erkek çalışan olmak, yabancı uyruklu veya engelli ya da farklı dünya görüşünden olmak, mesleki açıdan diğerlerinden daha yüksek başarıya sahip olmak ve yöneticilerden takdir görmek, işyerine yeni katılan başarılı veya farklı özellikleri olan kişiler mağdur olmaya adaydırlar (Tınaz, 2006).

Arpacıoğlu (2003)'na göre yıldırma davranışlarına maruz kalan mağdurlar, çoğunlukla işini iyi yapan, çevresi tarafından sevilen, çalışma ilkeleri olan, kendini sürekli geliştirme çabasında olan, örgütün

misyonunu ve vizyonunu benimsemiş kişilerdir. Fakat bir haksızlık karşısında sessiz kalabilir ve hakkını arama konusunda pasif bir tutum sergileyebilirler. Çevresi tarafından takdir gören ve sevilen bu kişiler yardımsever, düşünceli, stres altında da iş sorumluluklarını yerine getirebilen bireylerdir.

Yıldırma davranışlarının uygulanmasına yol açan örgütsel nedenler de şu şekilde sıralanabilir:

1. Örgütün yönetim şeklinin kötü olması
2. Yöneticilerin iş ortamında yıldırma davranışlarına maruz kalan çalışan olduğuna inanmaması ve durumu inkar etmesi
3. Yoğun stres altında çalışmak
4. İşyerinde monotonluk
5. Örgüt yapısında değişikliklerin yaşanması
6. Etik olmayan uygulamaların varlığı
7. Yatay örgütlenmeler
8. Örgüt yöneticisinin duygusal zekadan yoksun olması (Brodsky, 1976; Davenport, Schwartz ve Elliott, 2003; Schuepbach ve Torre 1996; Tutar, 2004).

Yıldırma Davranışları Süreci

Yıldırma davranışları başladığında mağdur, kendisine yönelik küçük düşürücü, taciz ederek yıpratmaya yönelik, sürekli ve stresli bir sürece maruz kalacaktır. Mağdura yönelik yıldırma davranışlarının temel amacı onu kaygı ve endişe içine sokmaktır. Çalışma ortamında aşağılanan, küçük düşürülen, sözlü hatta fiziksel saldırıya maruz kalan mağdur özgüvenini kaybedecek, yetersizlik ve utanç duygusu hissedecektir (Tutar, 2004).

Yıldırma davranışları süreci beş aşama olarak ele alınabilir:

1. *Tanımlama ve çatışma aşaması:* Yıldırma mağduru, isyankâr ve psikolojik sorunlara sahip bir kişi olarak tanımlanır.
2. *Anlaşmazlık aşaması:* Yıldırmanın belirgin olarak görülemediği bu aşamada iki taraf arasında bir anlaşmazlık ve çatışma hali mevcuttur.
3. *Saldırganlık aşaması:* Yıldırma artık göz ardı edilemeyecek biçimde başlamıştır. Mağduru psikolojik olarak yıpratmaya yönelik davranışlar taciz, aşağılama, küçük düşürme gibi davranışların yanısıra fiziksel saldırı içeren davranışlar da görülebilmektedir.
4. *Kurumsal güç aşaması:* Bu aşamada kurum yönetimi de işin içine girer ve genellikle çözüme yönelik olmayan yanlış değerlendirmeler ve olumsuz tutumlar görülür. Böylece yıldırma mağduru daha büyük bir güçle de karşı karşıya kalmış olur.
5. *İşten çıkarılma aşaması:* Bu olaylar sonucunda kişide yaşadığı sarsıntı sonrası gelişen stres bozukluğu tetiklenir. İşine son verilmesinin ardından yaşanan stres, gerilim ve sonucunda psikolojik rahatsızlıklar artar (Leymann ve Gustafsson, 1996).

Çobanoğlu (2005) ise yıldırmanın aşamalarını; a) çatışmanın ilk belirtileri, b) çatışmanın çözümlenmeyişi, c) yıldırma davranışlarının başlaması, d) yıldırmanın şiddetlenmesi, e) yıldırmanın iyice yoğunlaşması, f) yıldırmanın yoğun devamı ve g) hastalık-istifa-kovulma şeklinde ele almıştır.

Kurum yönetimi ve kurumdaki diğer çalışanlar yıldırma davranışlarını yok sayma yoluna gittiği, görmezden geldiği, sessiz kaldığı veya kıskırttığı için kurumun gücünü de arkasına almış olan yıldırma uygulayıcısı karşısında mağdur kendini güçsüz, yetersiz ve çaresiz hisseder. Böylece yıldırma bitmiş olur (Tutar, 2004: 18). Sonuçta; her zaman mağdurun fiziksel-zihinsel zarar görmesi, sosyal sorunlar ya da işyeri değişikliği durumları yaşanır (Davenport, Schwartz ve Elliott, 2003; Einarsen ve Skogstad, 1996).

Veli Kaynaklı Yıldırma Davranışları

Yıldırma üzerine yaptığı çalışmada Leyman (1996), 45 yıldırma davranışı tanımlamış ve bunları beş grupta toplamıştır. Leymann tipolojisi tanımıyla, yıldırma davranışlarını; 1. Kendini göstermeyi ve iletişim sürecini etkilemek, 2. Sosyal ilişkilere yönelik saldırı, 3. İtibara saldırı, 4. Yaşam ve mesleki

uyumuna saldırı, 5. Doğrudan mağdurun sağlığını etkileyen saldırılar olmak üzere, beş ana başlık altında ele alınmış ve boyutlandırılmıştır. Okul ortamında da, okulun paydaşlarından olan velilerin, çocuklarının sınıf ya da ders öğretmenlerine yönelik benzer yıldırma davranışları görülebilmektedir. Bu çalışmanın planlanması aşamasında, 12 okulöncesi eğitim öğretmene veliler tarafından sergilenen yıldırma davranışlarını yazmaları istenmiştir. Daha sonra, öğretmenlerce yazılan bu ifadelerin “yıldırma” olgusu tanımına uygun düşmeyenleri çıkarılmış ve literatüre uygun şekilde gruplanmıştır. Bu düzenlemelere ilişkin üç alan uzmanının görüşü de alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Öğretmen, alan uzmanı ve alanyazındaki yıldırma davranışları ile ilgili ölçeklerden (Aydın, 2009; Çobanoğlu, 2005; Davenport, Schwartz ve Elliott, 2003; Leyman, 1996; Ocak, 2008) de yararlanarak, okulda velilerin öğretmenlere yönelik yıldırma davranışları da beş boyutta ele alınmış ve her boyutla ilgili davranışlara yer verilmiştir:

1. Öğretmenlerin okulda kendilerini göstermelerini engelleyen ve diğer çalışanlarla iletişim olanaklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan yıldırma davranışları boyutu: Rahatsız edici imalı ifadeler, jestler veya bakışlar; okul yönetimi ve/veya üst yönetime şikayet etme tehdidi; öğrenciyi okuldan almakla tehdit edilme; karşılıklı konuşmalarda öğretmenin sözünü sık sık kesme veya dikkate alınmama; okul müdürüne asılsız iftiralarla şikayet edilme; yüzüne karşı bağırma veya hakaret etme; başka bir okula veya ile sürdürmekle tehdit etme; öğretmenin fiziksel kusurlarıyla ilgili alaylı imalarda bulunma şeklinde ortaya çıkabilmektedir.
2. Öğretmenin sosyal ilişkilerine yönelik yıldırma davranışları boyutu: Okuldaki diğer öğretmenlerle kıyaslama; önyargılı ve olumsuz düşüncelerle değerlendirme; diğer velilere öğretmen aleyhinde kışkırtıcı dedikodular yayma vb. görülebilmektedir.
3. Öğretmenin itibarına yönelik yıldırma davranışları boyutu: Öğretmen hakkında dedikodular yapma; asılsız söylentiler yayma; kişiliğe yönelik hakaret içeren yorumlarda bulunma; iftira atma; kıyafet ve giyim tarzını sürekli eleştirme; alaya alma; tutarsız, sorunlu ve anormal öğretmen olarak görme; özel yaşamı sürekli eleştirme, dini veya siyasi görüşü nedeniyle küçümseme ve etnik köken veya memleketi nedeniyle küçümseme olarak sıralanabilir.
4. Öğretmenin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları boyutu: Öğretmeni, öğretmenden ziyade çocuk bakıcısı olarak gördüğünü ifade veya ima etme; toplumsal konumundan dolayı çocuğuna özel ilgi gösterilmesi gerektiğini ima etme/söyleme; öğretmenin yeterliliğini sürekli eleştirme; sürekli açık arama ve gerçekçi olmayan sabit hatalarla eleştirme; eğitim programında yer almadığı halde velisi olduğu öğrenciyi okuma yazma vb. konuları öğretme baskısı yapma; öğretmenin mesleki yeterliliğini sorgulama veya mesleğini bırakması gerektiğini ima etmedir.
5. Öğretmenin sağlığına yönelik yıldırma davranışları boyutu: Fiziksel şiddet tehdidi; göz korkutmaya yönelik hafif derecede şiddet uygulama; doğrudan fiziksel şiddet görme; cinsel taciz türünden davranışlar da bu boyutta yer alır.

Yıldırma Davranışlarıyla İlgili Araştırmalar

Alanyazında, öğretmenlere yönelik veli kaynaklı yıldırma davranışları ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmalar genel olarak öğretmen, yönetici ve öğrencilerle ilgilidir ve çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Türkiye ve diğer bazı ülkelerde yapılan ve öne çıkan bazı çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

Cemaloğlu ve Ertürk (2007), “Öğretmenlerin maruz kaldıkları yıldırma eylemlerinin cinsiyet yönünden incelenmesi” isimli araştırmalarında, erkek öğretmenlerin, bayanlara kıyasla daha fazla yıldırma maruz kalma durumu yaşadıklarını belirtmektedirler. Yıldırma uygulayıcıları daha çok erkek çalışanlardır ve hem kendi cinslerine, hem de karşı cinse daha fazla yıldırma davranışı uygulamaktadırlar. Bulut (2007), kamu ve özel sektörde çalışan ortaöğretim öğretmenlerine yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, ortaöğretimde uygulanan yıldırma davranışlarının daha çok yaşam kalitesine saldırı niteliğinde olduğu bulgusu öne çıkmaktadır. Ayrıca, 25 yaş altındaki öğretmenlerin daha fazla yıldırma maruz kaldığına; özel sektörde çalışan öğretmenlerin, resmi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlere nazaran daha çok yıldırma davranışlarına maruz kaldıkları şeklinde bulgulara ulaşılmıştır. Aydın (2009), Çanakkale’de “ortaöğretim okullarında görev yapan okul yöneticisi ve

öğretmenlerin mobbing (psikolojik şiddet)'e maruz kalma düzeyleri" konulu araştırmasında öğretmenler, yöneticilerin daha çok sözlerini kesme, jest ve mimiklerle rahatsız etme, iletişim yolunu kesme gibi yıldırma davranışları gördüklerini belirtmektedirler. Cinsiyet değişkenine göre ortaya çıkan bulgular ise, kadın öğretmenlerin daha çok imalı ifadeler ve bakışlara maruz kaldıklarını; erkek öğretmenlerin ise daha çok mesleki anlamda kendini göstermelerine ket vurulduğunu göstermektedir. Ocak (2008), Edirne ili merkez ilçedeki resmi ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görevli "öğretmenlerin duygusal taciz (mobbing)'e ilişkin algıları" konulu yüksek lisans tezi çalışmasında, maruz kalınan yıldırma davranışlarının öğretmenlerin cinsiyeti, kıdemi, okuldaki öğretmen sayısı ve yönetici cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Erkek ve mesleki kıdemi 6-10 yıl arası ve 21 yıl üzeri olan öğretmenlerin yıldırma daha çok maruz kaldıkları, ayrıca okul müdürü erkek olan, okuldaki çalışan sayısının 28-34 arası veya ve üstü olan okullarda yıldırma davranışlarının daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Gündüz ve Yılmaz (2008) tarafından yapılan çalışmada, ortaöğretim kurumunda çalışan öğretmen ve yöneticilerin yüzde 41'i yıldırma davranışlarıyla karşılaştığını ifade etmişlerdir. Öğretmen ve yöneticilerin en çok karşılaştıkları yıldırma davranışları olarak da; "yaptığı işin hissettirilmeden kontrol edilmesi", "verilen karar ve önerilerin eleştirilerek reddedilmesi", "ortak yapılan işlerin olumsuz sonuçlarından yalnızca o kişilerin sorumlu tutulması", "yaptığı iş ve işin sonuçları ile ilgili sürekli kusur/hata bulunması", "başkalarının yanında kişiyi aşağılayıcı ve onur kırıcı şekilde konuşulması" davranışları bulunmuştur.

Yıldırma davranışlarıyla ilgili diğer ülkelerde yapılan araştırmalar daha eski yıllara uzanmaktadır. 1972 yılında Heinemann tarafından yapılan ve çocukların diğer çocuklar üzerinde gerçekleştirdiği zorbalık ve kabadayılık davranışlarını incelediği araştırmasında elde ettiği bulguları "Mobbing: Çocuklar Arasında Grup Şiddeti" adlı kitabında toplamıştır (aktaran Ocak, 2008, s. 9). Konu ile ilgili olarak alanyazında önemli bir yere sahip olan Leymann (1996), İsveç'te 2400 katılımcıyla yaptığı çalışmada, kadın katılımcılardan yarısından fazlasının, erkek katılımcılardan ise yarıya yakınının yıldırma davranışlarına maruz kaldıklarını; erkeklerin yüzde 76'sına, kadınların ise yüzde üçüne kendi hemcinslerince yıldırma uygulandığını bulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre kurumdaki tüm çalışanların aynı kişiye yıldırma uygulaması fazla görülen bir durum değildir. Yıldırma davranışlarına maruz kalarak psikiyatriklere başvuranlar genellikle okul, hastane, çocuk yuvası, üniversite ve dini kurumlarda görevlidir. Dick ve Wagner (2001), eğitimcilerde rastlanan stres ve yıldırma davranışlarıyla ilgili yaptıkları araştırmada, stresten kaynaklanan bitkinlik ve fiziksel olarak zarar gören öğretmenlerin okula diğer öğretmenlere göre daha fazla gün devam etmediklerini saptamışlardır. Ayrıca öğretmenlerin yöneticiler tarafından 'orda yokmuş gibi davranılmak' ve 'haksız eleştiriye maruz kalmak' gibi yıldırma davranışlarından mağdur oldukları, diğer öğretmenler tarafından da 'hakkında dedikodu yapılması' ve 'okulun sosyal etkinliklerinden dışlanma' şeklinde yıldırma uygulandığını elde edilen bulgular arasındadır. Lewis (2004), üniversite öğretim elemanlarıyla yaptığı çalışmada, katılımcıların yıldırma sürecinde kendine güvensizlik, aşağılanma, utanç duygularından dolayı uygulayıcıya itaat etmeye meyil gösterdiklerini belirtmiştir. Yıldırma mağdurları, yaşadıkları sorunla ilgili hukuki yollara başvurmak yerine kendi meslektaşları ile durumu görüştiklerini ifade etmiş ve kendilerine yapılan davranışlar için zorbalık kavramını kullanmaktan çekinmişlerdir. O'Conner'in 2004 yılında yaptığı araştırmasında, öğretmenlere; denetmenler, kurum yöneticileri, veliler, öğrenciler ve meslektaşları tarafından yıldırma davranışları uygulandığını saptamıştır (aktaran Gökçe Toker ve Oğuz, 2009).

Problem

Yapılan çalışmalar, öğretmenlerin kendilerini güvende hissetmedikleri okullarda yıldırma davranışlarına hedef olma ve mağdur durumunda olma olasılığının yüksek olduğu göstermektedir (Vettenburg, 2002). Unutulmamalıdır ki yıldırma davranışlarına maruz kalan öğretmenlerin yaşadığı fiziksel ve psikolojik yıldırma davranışları okullardaki eğitim ortamını ve öğrencileri de doğrudan etkileyecektir. Oysaki öğretmenlerin eğitim faaliyetlerini iyi bir moral ve motivasyon ile yapmaları sınıf ortamına da olumlu etki edecek ve öğretmenin mesleki verimliliğini arttıracaktır. Okulda yaşanan yıldırma davranışları öğretmenlerde korku, panik durumu ve stres oluşturmasının yanısıra, eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemekte, öğretmenlerin örgütsel bağlılığı üzerinde olumsuz rol oynamaktadır (Wilson, Douglas ve Lyon, 2011). Diğer yandan psikolojik veya fiziksel şiddete maruz kalan öğretmenlerin özgüvenleri düşecek, itibar kaybedecek ve hatta öğrencilerin gözünde küçük

düştüğünü hissedebilecektir. Öğretmenlerin, öğrenciler için bir rol model olduğu düşünülürse bu durum öğrencilerin gelecekteki hayatları üzerinde de olumsuz bir etkiye sahip olabilecektir. Öğrencilerine istedik yönde davranış kazandırmada rol model olan öğretmenin özellikle öğrencilerin de bulunduğu bir ortamda, bir yıldırma eylemi görmeleri, onların öğrencinin gözündeki konumunu da sarsacaktır (Astor ve Chen, 2009).

Eğitim kurumlarında işleyişin insan ilişkileri tabanlı olması bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunların çözümünde bazen psikolojik ve fiziksel şiddete başvurulduğu da görülebilmektedir. Meadows'a (2005) göre, yıldırma davranışı uygulayan kişilerde; şiddet deneyimi bulunan bir geçmiş, ruhsal dengesizlik, zararlı madde alışkanlığı, depresyon, şiddet eğilimi, ateşli silahlara düşkünlük, sinir bozukluğu ve kişilik bozukluğu bulunmaktadır. Okulun paydaşları olarak, okul ikliminin de bir parçası olan yönetici, öğretmen, öğrenci ve veliler bu sorunların ve sonucunda uygulanan şiddetin ya öznesi ya da nesnesi durumunda olmaktadır (Tezcan, 1996). Örgütlerde var olan yıldırma davranışları farklı düzeyde olabilmektedir, Her ne kadar yıldırma davranışları değişiklik gösterebilse de, ortaya çıkan sonuçlar ele alındığında yine olumsuz sonuçları görmek mümkündür (Leymann, 1996). Her geçen gün medyada daha fazla yer almakta olan öğretmenlere yönelik fiziksel ve psikolojik saldırılar dikkat çekici boyutlara ulaşmıştır (Çubukçu, Girmen ve Turan: 2010). Yaşanan olaylar, eğitim kurumlarında çözüm bekleyen bir problemin varlığına işaret etmektedir. Okullarda özellikle öğretmenlere yönelik saldırılar sonucunda meydana gelen tükenmişlik sendromu ile ilgili araştırma sonuçları, okullarda psikolojik yıpranma yaşayan öğretmenlerin duygu kaybı ve mesleki heyecan yitiminin hızlandığını ve öğretmenlerin mesleklerini uzun süre sürdürme düşüncesini kaybettiklerini göstermektedir (Brouwers ve Tomic, 1999).

Okulda öğretmenlere uygulanan yıldırma davranışları söz konusu olduğunda uygulayıcı olarak ilk akla gelen genellikle yöneticiler ve diğer meslektaşlarıdır, fakat özellikle günümüz bu iki etken kadar önemli olan diğer bir etken ise öğrenci velilerinin uyguladığı yıldırma davranışlarıdır. Bu konuda yapılan çalışmaların yetersiz oluşu yapılan çalışmanın önemini de daha fazla ortaya koymaktadır.

Literatürde okul öncesi eğitim kurumlarında yaşanan yıldırma davranışları konusunda yapılan çalışmaların fazla olmadığı görülmektedir. Oysa okul ortamlarında öğretmenlere yönelik fiziksel şiddet, sözel ve cinsel taciz, küfür, hakaret, tehdit, terörle korkutma, psikolojik baskı, mobbing, kesici, delici ve ateşli silahla zarar verme vb. şeklinde saldırılar görülebilmektedir (Cemaloğlu, 2007). Bu türden saldırılar her ülkede farklı biçim ve boyutlarda görülmektedir (Muthukrishna, Ngakane ve Ngcobo, 2012). Öğretmenlerin yıldırma davranışlarına maruz kalma durumları, ülkelerin geleceğini şekillendiren çocukları ileriki hayata hazırlayan bir misyona sahip olmaları dolayısıyla üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur.

Eğitim kurumlarındaki çalışmaların nitelikli ve verimli olması açısından çalışanların baskı altında hissetmeyecekleri pozitif bir ortamda çalışmalarının önemi büyüktür. Ayrıca kurumda yaşanan yıldırma olayları öğrenciler açısından da kötü bir örnek teşkil edebilmektedir. Geleceği şekillendirmede önemli rol oynayacak olan çocukların bulunduğu eğitim kurumlarında hem veliler hem de öğretmenleri onlar için örnek olmak yükümlülüğündedir. Yıldırma davranışlarına ilişkin mahkemelere yansıyan olaylar her geçen gün artmaktadır. Özellikle, çocuğun gelişiminde öğretmenin doğrudan etkisinin bulunduğu okul öncesi eğitim kurumlarında yaşanan yıldırma konusunda daha da hassasiyetle davranılmalıdır.

Velilerin her geçen gün çocuklarının iyi bir altyapı kazanması için taşıdıkları akademik kaygılarla, daha fazla eğitim sürecine katıldığı, aile katılımı çalışmalarlarıyla daha fazla iletişime girildiği, bu durumun olumlu etkileri yanında olumsuz durumlar oluşturabildiği de görülmektedir. Olumlu bir hava içinde ve bilinçli yönetilmesi gereken bu süreç, çocuğun iyi bir eğitim alması açısından önemlidir. Okul öncesi eğitimde velilerin öğrenme-öğretme süreçlerine etkisi daha fazladır ve bir gerekliliktir. Nitekim okul öncesi eğitimde "aile katılımı"na dayalı program ve uygulamalar öne çıkmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı da bu yönde uygulamalara yönelmektedir. Dolayısıyla veli katılımına dayalı öğrenme-öğretme süreçlerinde velilerin olumlu katkıları gözlenebileceği gibi zaman zaman olumsuz durumlar da ortaya çıkabilmektedir. Bu olumsuzluklar bazen öğretmen-veli ilişkilerini sıkıntıya sokabilmekte ve öğretmenin performansını olumsuz olarak ileri boyutta etkileyebilmektedir. Bu süreçte yaşanan yıldırma davranışları, öğretmene zarar verdiği kadar çocuğa da zarar verebilmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında, öğretmen-veli iletişimine dayalı olarak yaşanabilecek yıldırma davranışlarına kadar uzanacak olan sorunların doğru tespit edilerek mevcut durum ve geleceğe yönelik önlemlerin alınması gerekir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi eğitim öğretmenlerinin yıldırma davranışlarına maruz kalma düzeylerini ortaya koymaktır. Araştırmanın amacı çerçevesinde şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okulöncesi eğitim öğretmenlerinin öğrenci velileri kaynaklı maruz kaldıkları yıldırma davranışları; a) kendini gösterme ve iletişim oluşumuna, b) sosyal ilişkilerine, c) itibarına, d) kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna, e) kişinin sağlığına yönelik yıldırma alt boyutlarında ne düzeydedir?
2. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma davranışları, yıldırma alt boyutları açısından; a) medeni durumlarına, b) eğitim durumlarına, c) görev yaptıkları okul türüne ve d) kademelerine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?

Sınırlılıklar

Yapılan desenlemeye dayalı olarak çalışma bir kısım sınırlılıklara sahiptir:

1. 2016-2017 eğitim öğretim yılında Çanakkale ilinde 136 resmi veya özel okullarda görev yapan okul öncesi eğitim öğretmeninden oluşturulan çalışma evreni ile sınırlıdır.
2. Araştırma okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarını ve veli tanımlamalarını ortaya koymak amacıyla yapılmış olup kullanılan anket içeriğindeki “Kişisel bilgi formu”, “Yıldırma davranışları”, “Öğretmenlerin veli tanımlamaları” bölümleri ile sınırlıdır.
3. Araştırma, örnekleme yer alan 200 öğretmenden geri dönüş yapmış olan 192 öğretmene ait veriler ile sınırlıdır.

Varsayımlar

Araştırmada bulunulan varsayımlar şunlardır:

1. Araştırma kapsamında kullanılan olan veri toplama aracı araştırma problemine cevap oluşturacak bulguları sağlayacak niteliktedir.
2. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, soruları özgür iradeleriyle ve tarafsız olarak yanıtlamaları sağlanmıştır.
3. Araştırmanın örnekleminin, evreni temsil edebilmesi için yapılan düzenlemeler yeterlidir.

YÖNTEM

Araştırma, Çanakkale ilinde çeşitli kategorilerdeki resmi ve özel okullarda görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma eylemlerini farklı değişkenler açısından belirlemeye yönelik bu çalışma var olan durumu betimlediğinden, ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir (Karasar, 2003). Araştırmanın amacı göz önüne alınıp, öncelikle alanyazın taraması yapılmış ve uzman görüşlerinin alınması ile anket formu geliştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

2016-2017 öğretim yılı itibariyle Çanakkale’de okul öncesi eğitim veren resmi ve özel okullarda görev yapan okul öncesi eğitim öğretmenleri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Örneklem için Çanakkale ilindeki 12 ilçeden coğrafi konum ve gelişmişlik düzeyi incelenerek Merkez ilçe, Ayvacık, Bayramiç, Biga, Bozcaada, Gelibolu ilçeleri belirlenmiştir. Bu ilçelerden de köy, kasaba, şehir merkezinde buluma özelliklerine göre listeden tesadüfi yolla okullar belirlenmiştir. Oluşturulan listedeki okullarda görev yapan öğretmenlerin tümü örneklem grubuna alınmıştır.

Çanakkale ilinde okul öncesi eğitim veren okul sayısı 136’dır. Bu okullardan 109’u anasınıfı, 27’si anaokuludur. Resmi ve özel eğitim kurumlarında görev yapan okul öncesi eğitim öğretmeni sayısı 388’dir. Anasınıflarında görev yapan okul öncesi eğitim öğretmeni sayısı 222, anaokullarında görev yapan öğretmen sayısı ise 166’dır. Örneklem grubunda yer alan okul sayısı 59’dur. Bu okullardan 44’ü anasınıfı, 15’i ise anaokuludur. Örneklem grubundaki okul öncesi eğitim öğretmeni sayısı 200’dür. Anasınıflarında görevli öğretmen sayısı 97, anaokullarında görevli öğretmen sayısı ise 103’tür.

Araştırmada kullanılan anket sayısı 200, katılımcılardan geri dönen ve değerlendirmeye uygun anket sayısı ise 192'dir. Örneklem grubunda yer alan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin demografik özelliklerine aşağıdaki Tablo 1'de yer verilmiştir.

Araştırma örnekleminde yer alan 192 okul öncesi öğretmenin tamamı kadındır. Bunun sebebi okul öncesi eğitim öğretmenliğinin daha çok kadınların tercih ettiği bir meslek olması dolayısıyla erkek öğretmenlerin daha az olması olabilir. Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında ise büyük çoğunluğunun evli olduğu görülmektedir (% 77,6). Bu durumun sebebinin ise yeni mezun bekar öğretmenlerin Çanakkale ilinde çalışmak için yeterli hizmet puanına sahip olmayışları olduğu düşünülebilir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Alt Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	192	100,0
	Erkek	-	-
Medeni Durum	Evli	149	77,6
	Bekar	43	22,4
Eğitim Durumu	Lise-Önlisans	31	16,1
	Lisans-Yükseklisans-Doktora	161	83,9
Kıdem	1-5 yıl arası	40	20,8
	6-10 yıl arası	73	38,8
	11-15 yıl arası	47	24,5
	16 yıl ve üzeri	32	16,7
Okul Türü	Anasınıfı	117	60,9
	Anaokulu	75	39,1
TOPLAM		192	100,0

Tablo 1 eğitim durumu değişkenine göre incelendiğinde, okul öncesi eğitim öğretmenleri büyük oranda (% 83,9) lisans, yüksek lisans veya doktora mezundur. Lise mezunu öğretmenler özel kreş veya anaokulunda görev yapmaktadırlar; ayrıca önlisans mezunu öğretmenler yıl olarak kıdemli öğretmenlerdir denilebilir. Çünkü okul öncesi eğitim öğretmenliği dört yıl eğitim süresi olan bir bölümdür. Kıdem açısından incelendiğinde ise 6-10 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerin çoğunlukta olduğunu görülmektedir (% 38,8). Bunun sebebi araştırmada sadece merkez ilçenin değil, yanısıra merkeze bağlı bazı ilçelerin de yer almasıdır. Çünkü merkez ilçede çalışan öğretmenler istisnai durumlar haricinde çoğu zaman hizmet puanı şartına bağlı olarak geldikleri için kıdem açısından üçüncü ve dördüncü alt boyutta daha fazla birikmektedir. Okul türü açısından incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu resmi veya özel okulların anasınıflarında (% 60,9) görev yapmaktadır. Anasınıfı sayısı anaokulu sayısından daha fazla olduğu için böyle bir durum ortaya çıkmış olabilir. Anasınıfları sadece ilkokulların bünyesinde olmayıp ortaokullarda ve bazı liselerde uygulama sınıfı olarak da yer almaktadır.

Verilerin Toplanması, Çözümlemesi ve Yorumlanması

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı, öncelikle pilot uygulamalardan elde edilen veriler ışığında son şeklini almıştır. Anket formu, belirlenen örneklem grubuna uygulanmış ve elde edilen verilerin analizi için seçilen analiz tekniği tekrar gözden geçirilmiş ve son karar verildikten sonra veriler analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular tartışılmış ve yorumlanarak sonuç ve öneriler ortaya konulmuştur.

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı için, öncelikle araştırmanın amacı çerçevesinde, Çanakkale'deki üç okulöncesi eğitim kurumunda görevli 12 öğretmenden yaşadıkları ya da gözledikleri veli kaynaklı yıldırma davranışlarını yazmaları istenmiştir. Toplanan verilerle ilgili birleştirme ve ayıklama işlemleri yapılmıştır. Daha sonra alanyazın taraması da yapılarak anket maddelerine son şekli verilmiş, kapsam ve uygunluğu ile ilgili üç uzman görüşü alınmıştır. Öncelikle 41 maddeden oluşan anket formları pilot bölge olarak seçilen Çanakkale ili merkez ilçede uygulanmış ve alınan sonuçlar doğrultusunda anketin uygunluğu konusunda yeniden uzman görüşleri alınarak veri toplama aracı son şeklini almıştır. Sonuçta, veli kaynaklı yıldırma davranışlarını içeren maddeler

çıkarma ve birleştirme işlemleriyle 30'a indirilmiştir. Veli kaynaklı yıldırma davranışları, uzman görüşü ve literatüre dayalı olarak; *Kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkileyen yıldırma davranışları*, *Sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları*, *İtibara yönelik yıldırma davranışları*, *Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları* ve *Kişinin sağlığına yönelik yıldırma davranışları* olmak üzere beş boyutta ele alınmıştır. Veli kaynaklı yıldırma davranışları maddelerinin seçenekleri 5'li Likert ölçeği tipinde düzenlendiği anket formunun ön bölümünde ise öğretmenlerin kişisel bilgilerine yönelik sorulara yer verilmiştir.

Yıldırma davranışlarını içeren 30 maddelik anket için Cronbach Alpha değeri 0,95 ve madde varyanslarının eşit olduğu varsayımına göre hesaplanan Cronbach Alpha değeri de 0,96 olarak hesaplanmış ve yüksek derecede güvenilir olarak bulunmuştur.

Veri toplama aracı, örneklem grubuna uygulanarak, edinilen veriler tasnif edilerek SPSS,23 paket programına yüklenmiş ve ulaşılan verilere dayalı olarak aritmetik ortalama, standart sapma, yüzde, frekans, t testi, ANOVA testi ve korelasyon istatistik işlemleri kullanılarak analizler yapılmış ve yorumlamalara gidilmiştir. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin veli kaynaklı maruz kaldıkları yıldırma davranışları için medeni durum, okul türü ve eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için t testi, kıdem değişkeni için ANOVA istatistik işlemleri yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde edinilen bulgular tablolarla sunulmuş ve bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Öğretmenlerinin Yıldırmanın Alt Boyutlarına Göre Yıldırma Davranışlarına Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Bulgular

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin beş alt boyutta ele alınan yıldırma davranışlarına maruz kalma düzeylerine ilişkin değerler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Yıldırmanın Boyutlarına Göre Yıldırma Davranışlarına Maruz Kalma Durumları

Değerler	Yıldırma Davranışı Boyutları				
	Boyut 1	Boyut 2	Boyut 3	Boyut 4	Boyut 5
\bar{X}	1,42	1,56	1,19	1,54	1,10
s	0,59	0,85	0,45	0,72	0,38
N	192	192	192	192	192

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin yıldırma davranışları alt boyutlarına göre maruz kalınma düzeyleri, sırasıyla; *sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları* ($\bar{X} = 1,56$), *kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları* ($\bar{X} = 1,54$), *kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkileyen yıldırma davranışları* ($\bar{X} = 1,42$), *itibara yönelik yıldırma davranışları* ($\bar{X} = 1,19$) ve *kişinin doğrudan sağlığına yönelik yıldırma davranışları* ($\bar{X} = 1,10$) düzeyinde birden biraz fazla kere yıldırma maruz kaldığı görülmektedir.

Öğretmenlerinin Medeni Durumlarına Göre Maruz Kaldıkları Yıldırma Davranışları Boyutlarına İlişkin Bulgular

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarına, öğretmenlerin medeni durum değişkeninin anlamlı bir etkisi bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan ilişkisiz örneklem için t- testi sonucuna göre sosyal ilişkilere saldırılar boyutunda evli öğretmenler ve bekar öğretmenlerin maruz kaldıkları yıldırma davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$t_{(190)} = -2,76$ $p < 0,05$].

Tablo 3. Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Medeni Durumlarına Göre Maruz Kaldıkları Yıldırma Davranışları

Yıldırma Boyutları	Medeni durum	N	\bar{X}	s	sd	t	P
Kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkileyen yıldırma davranışları	Evli	149	1,38	0,54	190	-1,76	0,08
	Bekar	43	1,57	0,74			
Sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları	Evli	149	1,48	0,73	190	-2,76	0,01*
	Bekar	43	1,88	1,13			
İtibara yönelik yıldırma davranışları	Evli	149	1,17	0,46	190	-1,29	0,20
	Bekar	43	1,27	0,40			
Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları	Evli	149	1,49	0,68	190	-1,83	0,07
	Bekar	43	1,72	0,82			
Kişinin sağlığına yönelik davranışları	Evli	149	1,09	0,40	190	-0,58	0,56
	Bekar	43	1,13	0,30			

Yıldırma uygulayıcısı olan öğrenci velisinin bekar öğretmenlere evli öğretmenlerden daha fazla yıldırma davranışında bulunduğu görülmektedir.

Öğretmenlerinin Eğitim Durumlarına Göre Maruz Kaldıkları Yıldırma Davranışları Boyutlarına İlişkin Bulgular

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin yıldırma davranışlarına maruz kalmalarında öğretmenlerin eğitim durumu değişkeninin etkisini gösteren sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Eğitim Durumlarına Göre Maruz Kaldıkları Yıldırma Davranışları

Yıldırma Boyutları	Eğitim Durumu	N	\bar{X}	s	sd	t	P
Kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkileyen yıldırma davranışları	Lis.-önlisans	31	1,50	0,83	190	0,72	0,47
	lis.-y.lis.-dr	161	1,41	0,54			
Sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları	Lis.-önlisans	31	1,46	0,93	190	-0,74	0,46
	lis.-y.lis.-dr	161	1,59	0,84			
İtibara yönelik yıldırma davranışları	Lis.-önlisans	31	1,24	0,77	190	0,61	0,54
	lis.-y.lis.-dr	161	1,18	0,37			
Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları	Lis.-önlisans	31	1,48	0,87	190	-0,53	0,60
	lis.-y.lis.-dr	161	1,55	0,69			
Kişinin sağlığına yönelik yıldırma davranışları	Lis.-önlisans	31	1,20	0,74	190	1,64	0,10
	lis.-y.lis.-dr	161	1,08	0,26			

Öğretmenlerin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarına eğitim durumu değişkeninin anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan t-testi sonucuna göre öğretmenlerinin eğitim durumlarının, kendilerine uygulanan yıldırma üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı ($p>0.05$) görülmektedir.

Öğretmenlerinin Okul Türüne Göre Maruz Kaldıkları Yıldırma Davranışları Boyutlarına İlişkin Bulgular

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin yıldırma davranışlarına maruz kalmalarında öğretmenlerin görev yaptıkları okul türü değişkeninin etkisine yönelik sorgulama da yapılmıştır. Buna ilişkin veriler Tablo 5'te verilmiştir. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin görev yaptıkları okul türünün yıldırma davranışlarına maruz kalmalarında etkisi olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 5. Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Türüne Göre Maruz Kaldıkları Yıldırma Davranışları

Yıldırma Boyutları	Okul Türü	N	\bar{X}	s	sd	t	P
Kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkileyen yıldırma davranışları	Anasınıfı	117	1,42	0,59	190	-0,20	0,84
	Anaokulu	75	1,44	0,60			
Sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları	Anasınıfı	117	1,51	0,81	190	-1,08	0,28
	Anaokulu	75	1,65	0,92			
İtibara yönelik yıldırma davranışları	Anasınıfı	117	1,20	0,51	190	0,38	0,71
	Anaokulu	75	1,18	0,33			
Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları	Anasınıfı	117	1,54	0,75	190	-0,05	0,96
	Anaokulu	75	1,54	0,67			
Kişinin sağlığına yönelik yıldırma davranışları	Anasınıfı	117	1,11	0,43	190	0,14	0,89
	Anaokulu	75	1,10	0,28			

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin görev yaptıkları anasınıfı veya anaokulu gibi eğitim kurumları yıldırma uygulayıcısı konumunda olan öğrenci velisinin sergilediği yıldırma davranışları üzerinde bir etken olarak görülmemektedir.

Öğretmenlerinin Kıdem Durumlarına Göre Maruz Kaldıkları Yıldırma Davranışları

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin yıldırma davranışlarına maruz kalmalarında öğretmenlerin kıdem değişkeninin etkisine yönelik varyans analizi değerleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kıdem Durumlarına Göre Maruz Kaldıkları Yıldırma Davranışları

Yıldırma Davranışı Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
Boyut 1	Gruplar arası	0,654	3	0,22	0,61	0,61
	Grup içi	66,43	188	0,36		
	TOPLAM	67,09				
Boyut 2	Gruplar arası	0,497	3	0,17	0,23	0,88
	Grup içi	137,55	188	0,73		
	TOPLAM	138,05				
Boyut 3	Gruplar arası	0,517	3	0,17	0,86	0,46
	Grup içi	37,710	188	0,20		
	TOPLAM	38,227				
Boyut 4	Gruplar arası	2,120	3	0,71	1,37	0,25
	Grup içi	96,689	188	0,51		
	TOPLAM	98,810				
Boyut 5	Gruplar arası	0,232	3	0,08	0,54	0,66
	Grup içi	26,976	188	0,14		
	TOPLAM	27,208				

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarına kıdem değişkeninin etkisini incelemek amacıyla yapılan varyans analizi değerleri incelendiğinde Boyut 1 (*Kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkileyen davranışlar*) için [$F_{(3-188)} = 0.61, p>.05$]; Boyut 2 (*Sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları*) için [$F_{(3-188)} = 0.23, p>.05$]; Boyut 3 (*İtibara yönelik yıldırma davranışları*) için [$F_{(3-188)} = 0.86, p>.05$]; Boyut 4 (*Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları*) için [$F_{(3-188)} = 1.37, p>.05$] ve Boyut 5 (*Kişinin sağlığına doğrudan yönelik yıldırma davranışları*) için [$F_{(3-188)} = 0.54, p>.05$] kıdem değişkeninin okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma boyutları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmektedir.

TARTIŞMA

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin en fazla maruz kaldığı yıldırma boyutunun öğretmenlerin sosyal ilişkilere yönelik olduğu görülmektedir. Bunun sebebi, bu boyutun genelde düşünce düzeyinde

kalması veya düşünce durumunu yansıtmaya olabilir. Diğer boyutlardan farklı olarak bu boyutta yıldırma uygulayıcısının henüz belirgin bir davranış göstermekten ziyade, doğruluk payı olsun veya olmasın, öğretmen hakkındaki olumsuz düşüncelerini, öğretmenin kendisi veya diğer velilerle paylaştığı görülmektedir. Sosyal ilişkilere yönelik bu boyut, velinin olumsuz düşüncelerinin dışa yansımaya olarak da nitelendirilebilir ki, bu yıldırmanın ilk basamağı olarak görülebilir.

İkinci sırada yer alan, kişinin yaşam kalitesine mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları boyutunda, daha çok okul öncesi eğitim öğretmenin sürekli açığını arama, haksız eleştiri, mesleki açıdan yetersizliğini sorgulama, hatta mesleği bırakmasını ima edecek derecede ileri boyutlara varan, öğretmen hakkında yetersizlik görüşü vurgulanmaktadır. Öğretmeni çocuk bakıcısı olarak görmek ve yaptığı eğitimi yetersiz bularak çocuğuna özel ilgi beklemek de bu boyutun bazı göstergeleri arasındadır. Yıldırma davranışı uygulayıcısı veli bu boyutta yıldırma bir adım daha ileri götürerek öğrenciye verilecek eğitimin kendi istediği şekilde olması için baskı yoluna da gitmektedir.

Yıldırma maruz kalma açısından üçüncü sırada yer alan kendini gösterme ve iletişim oluşumunu etkileyen yıldırma davranışları ilk iki boyuta göre daha ağır yıldırma davranışları içermektedir. Yıldırma uygulayıcısı bu boyutta öğretmeni tehdit etme, hakaret etme, okul müdürüne asılsız iftiralara şikâyet etme veya başka bir okula sürdürülmekle tehdit etme gibi davranışlar göstermektedir. Yıldırmanın şiddeti bu boyutta daha da artmaktadır. İlk iki boyut kadar görülme sıklığı göstermemesine rağmen davranışların şiddeti açısından onlardan daha ağır sonuçlar doğurabilir. Bu boyutta okul öncesi eğitim öğretmenin özgüvenine zarar vermeye yönelik yıldırma davranışlarından söz edilebilir.

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin dördüncü sırada maruz kaldığı yıldırma davranışları itibara yönelik davranışlardır. Öğretmeni anormal, tutarsız veya sorunlu kişilik yapısına sahip olarak görmek, alay etme, hatta özel hayatını da eleştirme şeklinde yıldırma davranışları görülmektedir. Öğretmeni yıpratmaya yönelik bu davranışlar daha çok onu sindirme amacı taşıyor olabilir. Bu davranışların tekrar eden bir süreç içinde olması öğretmenin mesleki verimliliğini ve pozitif duruşunu olumsuz yönde etkileyebilecektir.

Son boyutta okul öncesi eğitim öğretmenlerine yönelik doğrudan sağlığına yönelik yıldırma davranışları yer almaktadır. Okul öncesi eğitim öğretmenleri bu boyutta fiziksel şiddet tehdidi almak, gözünü korkutmaya yönelik hafif derecede şiddete maruz kalmak veya doğrudan fiziksel şiddet görmek gibi yıldırma davranışlarına maruz kalmaktadır. Yaşanan yıldırma sürecinin son aşaması olan bu boyut öğretmenlere verdiği fiziksel ve psikolojik zarar açısından diğer boyutlardan daha zorlu ve daha yıpratıcıdır. Yaşanma sıklığı açısından en az maruz kalınan boyut olmasına rağmen, şiddet içeriği nedeniyle öğretmenin mesleki performansını, verimini, üretkenliğini etkileyecek ve birtakım fiziksel ve psikolojik zararlar almasına sebep olacaktır.

Eğitim kurumlarında görülen yıldırma davranışlarında bu durumun, kurumda başarılı bir çalışanın bulunmasının diğerlerini rahatsız edebileceği (Davenport, Schwartz ve Elliott, 2003) şeklinde sonuçlar bulunmasının yanısıra; yaşanan yıldırma sürecinin tek bir değişkene veya bağlanamayacağını, bu durumun oluşmasında birçok etkenin etkisi olabileceğini belirten (Cemaloğlu ve Ertürk, 2007, Çobanoğlu, 2005) çalışmalar da bulunmaktadır.

Yıldırma davranışlarına maruz kalan kişilerin mesleklerinde başarılı, güvenilir, dürüst, yetenekli, mesleğini dikkatle ve titizlikle yapan (Zapf, Knorz, ve Kulla, 1996), iş ortamında popüler (Çamuroğlu, 2007), duygusal zekaya sahip, muhakeme yeteneği olan (Davenport, Schwartz ve Elliott, 2003) şeklinde çeşitli araştırma sonuçları mevcuttur.

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma davranışları düzeyini ve öğretmenlerin olumsuz veli tanımlamalarını içeren bu çalışmada yıldırma davranışlarının belirlenen alt boyutlarına için tüm boyutlarda farklı davranışlar ve değişen derecelerde yıldırma maruz kaldığı görülmektedir. Öğrenci velilerinin yıldırma uyguladığı boyutlar arasında en fazla “*Sosyal İlişkilere Yönelik Yıldırma Davranışları*” boyutunda yoğunlaştığı görülmektedir. Okuldaki diğer okul öncesi eğitim öğretmenleri ile kıyaslanmak, öğretmenin özgüvenini zedeleyeceği gibi aynı zamanda meslektaşları ile arasındaki olumlu ilişkiye zarar verme olasılığı da taşır. Yapılan bu yıldırma davranışı eğitim kurumundaki örgütsel havaya da yansıtacaktır ve bütün kuruma zarar verebilecektir.

Boyutlara göre maruz kalınan yıldırma davranışlarında en fazla maruz kalınan davranışlar, kendilerini rahatsız edecek jestlere ve bakışlara maruz kalmak, okuldaki diğer öğretmenlerle kıyaslanmak, öğretmenden ziyade çocuk bakıcısı olarak görülmek, hakkında dedikodular yapılıp ve asılsız söylentiler yayılması ve fiziksel şiddet tehdidi almaktır. Tigrel ve Kokalan (2009)'ın araştırmasında ise en fazla görülen yıldırma davranışlarının hakkında dedikodular yapılması, kişinin görmezden gelinmesi, iş ile ilgili önemli bilgilerin gizlenmesi ve kişinin başarılarının küçümsemesi olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Sağlam (2009) ve Çam (2013) tarafından yapılan araştırmalara göre mağdurun konuşmasının kesilmesi en fazla maruz kalınan yıldırma davranışıdır.

Medeni durum değişkeni açısından incelendiğinde, bekar öğretmenlerin evli öğretmenlere nazaran daha çok yıldırma davranışlarına maruz kaldıkları bulunmuştur. Bu durumun sebebi sadece medeni durum değişkeniyle ilgili değil aynı zamanda kıdem değişkeniyle de ilgili olabilir. Bekar öğretmenlerin daha çok mesleğe yeni başlamış ve pek fazla kıdeme sahip olmayan öğretmenler olduğu düşünülürse yıldırma uygulayıcısının, öğretmenin mesleki yetersizliğine inanarak bu şekilde davranma yoluna gitmiş olabileceği de söylenebilir. Mesleğinde daha yüksek bir kıdeme sahip okul öncesi eğitim öğretmenleri veliler tarafından “*tecrübeli öğretmen*” olarak algılanıp mesleki yeterliliğe inanılarak daha az yıldırma uygulanma yoluna gidilmiş olabilir. Ayrıca belirli bir kıdeme sahip olan okul öncesi eğitim öğretmenleri mesleki birikim ve kazandıkları tecrübe ile karşılaştıkları yıldırma durumlarını daha rahat çözüyor olabilirler. Elde edilen sonuç Ertürk (2005)'ün yaptığı “Öğretmen ve okul yöneticilerinin okul ortamında maruz kaldıkları yıldırma eylemleri” isimli araştırmayla örtüşmektedir. Ertürk, genel olarak bekar katılımcıların evli katılımcılara oranla daha çok yıldırma yaşadığını belirtmektedir. Medeni durum değişkeninde literatürde anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirten (Ayhan ve Şahbudak, 2012), anlamlı fark olduğunu belirten (Doğan, Çınar, Duman ve Yurdugül, 2011), Yıldırım ve Eken (2014), Çay (2008), Çalışkan'ın (2005) araştırmaları bulunmaktadır. Ayrıca Alkan (2011) ve Bulut (2007) yaptıkları araştırmalarda yıldırma davranışlarının medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmektedirler.

Eğitim durumu değişkeni açısından lise ve önlisans mezunu okulöncesi eğitim öğretmenleri ile lisans, yüksek lisans ve doktora mezunu öğretmenler arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Yıldırma uygulayıcısı konumunda olan öğrenci velisinin, öğretmeni maruz bıraktığı yıldırma davranışlarında öğretmenin lise mezunu olması veya doktora mezunu olması bir etken olarak görülmemektedir. Bu durum bize velinin, öğretmenin mesleki yetersizliğini vurgulamasına rağmen öğretmeni sahip olduğu diplomaya göre değerlendirmede düşünebilir. Benzer bulguların elde edildiği çalışmalar da bulunmaktadır. Mikkelsen ve Einarsen (2002), yıldırma davranışlarına maruz kalmada eğitim durumunun anlamlı bir farklılık oluşturmadığını belirtmektedirler. Ayrıca Gökçe (2008) ve Turan (2006) tarafından yapılan araştırmalarda da eğitim durumu değişkeni ile maruz kalınan yıldırma davranışları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı sonucu görülmektedir. Bu sonuçlardan farklı olarak Yavuz (2007) ve Bulut (2007) yaptıkları araştırmadan edindikleri sonuca göre yıldırma davranışlarına maruz kalmada öğretmenin eğitim durumunun anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Kıdem değişkeni açısından, katılımcıların mesleki kıdemlerinin yıldırma davranışlarına maruz kalmaları için anlamlı bir ilişki taşımadığı görülmektedir. Bu sonuç yapılmış bazı araştırmalarla çelişmektedir. Leymann (1993, s. 85) araştırmasında, 21 - 30 yaş ve 31 - 40 yaş düzeyinde yıldırma mağduru olma yönünde anlamlı farklılık tespit etmiştir. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kıdemlerinin yaş faktörüyle ilgili olduğunu düşünürsek, yaş etkeninin yıldırma davranışlarına maruz kalmada bir etken olmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur. Zapf (1999), kişilerin yıldırmaya davranışlarına maruz kalmasında yaş değişkeninin etkisi olmadığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra Gökçe (2006)'nin araştırmasına göre ise, öğretmenlerin yıldırma ile ilgili algıları yaş durumu açısından farklılık göstermektedir. Yıldırım ve Eken (2014)'in çalışmasında ise öğretmenliğin ilk yıllarında yıldırma davranışlarına daha fazla maruz kalındığı ve artan kıdemle birlikte yıldırmanın azaldığı görülmektedir. Ayrıca Yılmaz, Özler ve Mercan (2008) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre katılımcılardan kıdemi 1-5 yıl arası olan çalışanlar daha fazla yıldırma davranışlarına maruz kalmaktadır.

Gökçe'ye (2008) ve Ertürk'e (2011) göre, mağdurun içinde bulunduğu grubun çoğunluğundan farklı kültür veya etnik kökeni yıldırmaya maruz kalması açısından sebep teşkil etmektedir. Bu görüş

yapılan çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermemektedir. Çünkü itibara yönelik yıldırma davranışları boyutunda en düşük frekans değeri “*etnik kökenim veya memleketim nedeniyle küçümsendim*” olarak bulunmuştur. Bu yıldırma davranışı farklı kurumlarda daha fazla görülebilir. Ancak çalışma bulgularına dayalı olarak, eğitim kurumlarındaki ilişkilere yansımalarının zayıf kaldığı, öğretmen-veli ilişkilerinde fazlaca yer almadığı söylenebilir.

SONUÇLAR

Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarının düzeylerinin ve okul öncesi eğitim öğretmenlerinin veli tanımlamalarının araştırıldığı bu çalışmanın sonuçları aşağıda sunulmuştur. Sonuçlar okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma davranışları düzeyi ile ilgili genel algılarına ve öğretmenlerin veli tanımlamalarına araştırmanın alt amaçlarında belirtilen değişkenlerin etkileri çerçevesinde ele alınmıştır:

1. Okul öncesi eğitim öğretmenleri “kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkileyen yıldırma davranışları”, “sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları”, “itibara yönelik yıldırma davranışları”, “kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları” ve “kişinin doğrudan sağlığına yönelik yıldırma davranışları” boyutlarının tümüne maruz kalmışlardır fakat maruz kaldıkları davranışlar ve maruz kalma düzeyleri farklılık göstermektedir.

2. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin “kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkileyen yıldırma davranışları” boyutunda en çok maruz kaldığı davranışlar sırasıyla “kendilerini rahatsız edecek jestlere ve bakışlara maruz kaldım”, “okul müdürüne veya Milli Eğitim Müdürlüğü’ne şikayet edildim” ve “öğrenciyi okuldan almakla tehdit edildim”dir. Bu boyutta en az maruz kaldıkları davranış ise fiziksel kusurları ile ilgili alaylı imalarda bulunulduğu yönündeki davranıştır.

3. “Sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları” boyutunda en fazla maruz kaldıkları davranış “okuldaki diğer öğretmenlerle kıyaslandım”dır. Fakat bu boyutta yer alan davranışlara maruz kalma derecesi birbirine yakın değerlerdedir.

4. “İtibara yönelik yıldırma davranışları” boyutunda en fazla maruz kaldıkları davranışlar “hakkımda dedikodular yapıldı ve asılsız söylentiler yayıldı”, “kişiliğime yönelik hakaret içeren yorumlarda bulunuldu” ve “iftiraya uğradım”dır. Bu boyutta okul öncesi eğitim öğretmenlerinin en az maruz kaldığı yıldırma davranışı ise “etnik kökenim veya memleketim nedeniyle küçümsendim”dir.

5. “Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları” boyutunda en fazla maruz kalınan davranışlar “öğretmenden ziyade çocuk bakıcısı olarak görüldüm”, “velinin toplumsal konumundan dolayı çocuğuna özel ilgi göstermem gerektiği ima edildi” ve “öğretmenlikte yeterliliğim sürekli eleştirildi” olarak görülmektedir. Bu boyutta en az maruz kalınan yıldırma davranışı ise “öğretmenlik mesleğini bırakmaları gerektiğinin ima edildiği” yönündeki davranıştır.

6. “Kişinin doğrudan sağlığına yönelik yıldırma davranışları” boyutunda en fazla maruz kalınan yıldırma davranışları “fiziksel şiddet tehdidi aldım” ve “gözümü korkutmaya yönelik hafif derecede şiddete maruz kaldım”dır. En az maruz kalınan yıldırma davranışı ise “doğrudan fiziksel şiddete maruz kaldım”dır.

7. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin yıldırma boyutlarına göre en fazla maruz kalma değerleri incelendiğinde sırasıyla “sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları”, “kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları”, “kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkileyen yıldırma davranışları”, “itibara yönelik yıldırma davranışları” ve “kişinin doğrudan sağlığına yönelik yıldırma davranışları” boyutlarında yıldırma maruz kalındığı görülmektedir.

8. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma davranışları boyutlarının medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, “sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları” boyutunda anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. Bekar öğretmenler evli öğretmenlere göre sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışlarına daha fazla maruz kalmaktadırlar.

9. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma davranışları boyutlarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde boyutlar arası anlamlı farklılaşma olmadığı görülmektedir.

10. Okul türü değişkenine göre öğretmenlerin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarının alt boyutlara göre farklılaşp farklılaşmadığı incelendiğinde görev yaptıkları okul türünün anlamlı bir etkisi yoktur.

11. Kıdem değişkeni açısından okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları yıldırma davranışları boyutları üzerinde anlamlı bir farklılaşma oluşturmamıştır.

ÖNERİLER

Araştırmayla elde edilen bulgular ve varılan sonuçlar çerçevesinde okul öncesi eğitim öğretmenleri ve araştırmacılar için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Öğrenci velilerinin okul öncesi eğitim öğretmenlerine bakış açısının değiştirilmesi gerekmektedir. Okul öncesi eğitimin öneminin ve gerekliliğinin topluma iyi anlatılması önem arz etmektedir. Bu şekilde öğrenci velilerinin okul öncesi eğitime ve okul öncesi eğitim öğretmenlerine karşı daha olumlu tutumlar geliştirmeleri sağlanabilir.

2. Veliler tarafından uygulanan yıldırma davranışlarına maruz kalan okul öncesi eğitim öğretmenleri öncelikle yıldırma uygulanmasının sadece kendi başına gelen bir olay olmadığını, kendisi gibi bu tip davranışlara maruz kalan meslektaşları olduğunun da farkında ve bilincinde olması için gerekli donanımına sahip olmalıdır. Okul öncesi eğitim öğretmenlerine bu farkındalığın kazandırılması amacıyla hizmet içi eğitimler, konuyla ilgili seminer, konferans vb. eğitimlerin artırılması gerekmektedir.

3. Okul öncesi eğitim öğretmenleri bazı durumlarda öğrenci velileri tarafından yıldırma davranışlarına maruz kalan arkadaşlarına karşı gözlemci durumunda da olabilirler. Bu durumda konu hakkındaki bilgi ve mesleki tecrübelerinden yola çıkarak meslektaşına destek olması, çözüm önerilerinde bulunması ve hukuksal bir dayanağının olduğu konusunda bilgilendirilmelidir.

4. Eğitim fakültelerinde, Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi derslerinde yıldırma davranışları ile ilgili konulara yer verilmelidir. Ayrıca okul öncesi eğitim bölümlerinde veli-öğretmen işbirliğinin önemi ve yapılandırılması ile ilgili konular daha fazla yer almalıdır.

5. Okul yönetiminin yıldırma davranışlarına maruz kalan öğretmenin yer alması ve yönetmelikler çerçevesinde gereğini yapması önemlidir.

6. Yıldırma davranışlarının önlenmesi için mevcut düzenlemelerin ve hukuki yaptırımların tekrar gözden geçirilmesi önemlidir.

7. Okul öncesi eğitim velilerini yıldırma davranışı uygulamaya iten nedenler hakkında bir araştırma yapılabilir.

8. Nicel araştırma katılımcıların vereceği cevapları kısıtlayacağı için bu araştırma farklı nitel ve örnek olay modellerinde desenlenerek tekrar yapılabilir. Daha ayrıntılı bulgu ve sonuçlara ulaşılabilir.

9. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin yıldırma davranışlarına maruz kalmasında özel okul ve devlet okullarının kıyaslandığı bir araştırma yapılabilir.

10. Yıldırma davranışlarına maruz kalan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları hukuksal süreç ve sonuçları ile ilgili bir araştırma yapılabilir.

11. Araştırma farklı iller ve farklı coğrafi bölgelerde tekrarlanabilir.

Bilgilendirme / Acknowledgement: Bu makale, Emel Dinçkal (2017)'ın ÇOMÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde, Dr. Mustafa Aydın Başar danışmanlığında tamamlanmış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

KAYNAKÇA

- Alkan, E. (2011). *Yıldırma (mobbing) davranışlarının beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin tükenmişliği üzerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Arpacioğlu, G. (2003). İşyerindeki stresin gizli kaynağı: Zorbalık ve duygusal taciz. *HR Dergi*, Kasım-Aralık, 1-7.
- Astor, R. A., Guerra, N., ve Acke, R. V. (2010). How can we improve school safety research? *Educational researcher*, 39(1), 69-78.
- Aydın, Ö.B. (2009). *Ortaöğretim okullarında görev yapan okul yöneticisi ve öğretmenlerin mobbinge (psikolojik şiddet) maruz kalma düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Ayhan, S. ve Şahbudak, E. (2012). Üniversitelerde asistanlara yönelik psikolojik taciz: Gazi, Kocaeli ve Cumhuriyet Üniversitesi örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), 297-310.
- Baltaş, A ve Baltaş, Z. (1990). *Stres ve başa çıkma yolları*. (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Brodsky, C. M. (1976). *The harassed worker*. Oxford, England: D. C. Heath & Co.
- Brouwers, A., ve Tomic, W. (1999). Teacher burnout, perceived self-efficacy in classroom management, and student disruptive behaviour in secondary education. *Curriculum and teaching*, 14(2), 7-26.
- Bulut, H. U. (2007). *Ortaöğretim öğretmenlerinde psikolojik şiddet düzeyi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Çalışkan, O. (2005). *Turizm işletmelerinde çalışanlara yapılan yıldırma davranışları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çay, H. (2008). *İşyerinde psikolojik şiddet (mobbing) ve bir uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çobanoğlu, Ş. (2005). *Mobbing/işyerinde duygusal saldırı ve mücadele yöntemleri*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Davenport, N.; Schwartz, R. ve Elliott, G. (2003). *Mobbing: İşyerinde duygusal taciz*. (Çev. Osman Cem Önertoy), İstanbul: Sistem Yayınları.
- Dick, R. ve Wagner, U. (2001). Stress and strain in teaching: A Structural Equation Approach. *British Journal of Educational Psychology*, 71, 243-259.
- Doğan, D., Çınar, M., Duman, D. ve Yurdugül, H. (2011). Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin iş ortamında psikolojik yıldırmaya (mobbing) ilişkin algı ve görüşleri. *5th international computer ve instructional technologies symposium*. Fırat Üniversitesi, Elazığ, 142-149. 14 Ağustos 2017 tarihinde <http://web.firat.edu.tr/icits2011/icits2011ProceedingBook.pdf>. adresinden erişildi.
- Einarsen, S. (2000). Harassment and bullying at work: A review of the Scandinavian Approach. *Agression and violent behaviour*, 5(4), 379-401.
- Einarsen, S. ve Skogstad, A. (1996). Bullying and work: epidemiological findings in public and private organizations. *European journal of work and organizational psychology*, 5(2), 185-201.
- Ertürk, A. (2005). *Öğretmen ve okul yöneticilerinin okul ortamında maruz kaldıkları yıldırma eylemleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ertürk, A. (2011). *İlköğretim okullarında görevli öğretmen ve yöneticilere yönelik duygusal yıldırma davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gökçe Toker, A. (2008). *Mobbing: İşyerinde yıldırma nedenleri ve başa çıkma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Gökçe Toker, A. ve Oğuz, E. (2009). Mobbing in higher education. *5th International Balkan education and science congress*, 1-3 September 2009, Trakya University, Edirne.
- Gündüz, H.B. ve Yılmaz, Ö. (2008). Orta öğretim kurumlarında mobbing (yıldırma) davranışlarına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri (Düzce ili örneği). *Millî Eğitim*, 179, 269-281.
- Hartig, K., J. Frosch, (2006), *Workplace mobbing syndrome: The silent and unseen occupational hazard, our work. Our lives: National conference on women and industrial relations*. Brisbane: Griffith University.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi-kavramlar, ilkeler ve teknikler*. 12. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kılıç, T. (2006). *Mobbing (işyerinde psikolojik şiddet) sanayi sektöründe yaşanan mobbing uygulamaları, kişisel etkileri, örgütsel ve toplumsal maliyetleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Lewis, D. (2004). Bullying at work: The impact of shame. Among university and college lecturers. *British journal of guidance ve counselling*, 32, 3-7.
- Leymann, H. (1990). Mobbing and Psychological Terror at Workplaces. *Violence and victims*, 5, 119-126.
- Leymann, H. (1996). The Content and Development of Mobbing at Work. *European Journal of work and organizational psychology*, 5(2), 165-185.
- Leymann, H. ve Gustafsson, A. (1996). Mobbing at work and the development of post-traumatic stress disorders. *European journal of work and organizational psychology*, 5(2), 251-275.
- Meadows, R. J. (2005). *Understanding violence and victimization*. New Jersey: Pearson.
- Mete, A. Y. (2013). Yükseköğretim kurumlarında psikolojik yıldırma (terör): Uygulayanlar, mağdurlar ve seyirciler. *International journal of social science*, 6(2), 977-993.
- Mikkelsen, E. G. ve Einarsen, S. (2002), Relationships between exposure to bullying at work and psychological and psychosomatic health complaints: The role of state negative affectivity and generalized self-efficacy. *Scandinavian journal of psychology*, 43, 397-405.
- Ngakane, M. V., Muthukrishna, N., ve Ngcobo, J. E. (2012). Experiencing violence in schools voices of learners in the lesotho context. *Anthropologist*, 14(1), 39-48.
- Ocak, S. (2008). *Öğretmenlerin duygusal taciz (mobbing)'e ilişkin algıları (Edirne ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayınları
- Pehlivan, İ. (1993). *Eğitim yönetiminde stres kaynakları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Schuepbach K. ve Torre, R. (1996). *Mobbing: Verstehen-überwinden-vermeiden. Ein leitfaden für führungskräfte und personalverantwortliche*. Zürich: Kaufmännischer Verband.
- Sheehan, M., Barker, M., Rayner, C. (1999). Applying strategies for dealing with workplace bullying. *International journal of manpower*, 20(1-2), 50-56. 03 Temmuz 2017 tarihinde <http://www.ebscho.com>. adresinden ulaşılmıştır.
- Tezcan M. (1996). Bir şiddet ortamı olarak okul. *Cogito*, 6-7, 105-108.
- Tımaz, P. (2006). *İşyerinde psikolojik taciz (mobbing)*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Tigrel, E. Y., ve Kokalan, O. (2009). Academic mobbing in Turkey. *International journal of behavioral, cognitive, educational and psychological sciences*, 1(2), 91-99.
- Turan, F. (2006). *İşyerlerinde psikolojik yıldırma olgusu ve konuya ilişkin bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Turan, S., Çubukçu, Z., ve Girmen, P. (2010). Patterns and forms of violent behaviors encountered among pupils in Turkish public schools. *Journal of education and humanities*, 1, 53-74.
- Tutar, H. (2004). İşyerinde psikolojik şiddet sarmalı: Nedenleri ve sonuçları. *Yönetim bilimleri dergisi*, 2(2), 101-128.
- Vettenburg, N. (2002). Unsafe feelings among teachers. *Journal of school violence*, 1(4), 33-49.
- Wilson, C. M., Douglas, K. S., ve Lyon, D. R. (2011). Violence against teachers: Prevalence and consequences. *Journal of interpersonal violence*, 26(12), 2353-2371.
- Yavuz, H. (2007). *Çalışanlarda mobbing (psikolojik şiddet) algısını etkileyen faktörler: SDÜ Tıp Fakültesi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yıldırım, F. ve Eken, M. (2014). İlkokul ve ortaokul öğretmenlerine yönelik yıldırma davranışlarının incelenmesi. *Sosyal bilimler dergisi*, 4(8), 13-31.
- Yıldız, S., Savcı, G. ve Kapu, H. (2014). Motive edici faktörlerin çalışanların iş performansına ve işten ayrılma niyetine etkisi. *Yönetim ve ekonomi*, 21(1), 233-249.
- Yılmaz, A., Özler, D. ve Mercan, N. (2008). Mobbing ve örgüt iklimi ile ilişkisine yönelik ampirik bir araştırma, *Elektronik sosyal bilimler dergisi*, 7(26), 334-357.
- Zapf, D., Knorz, C., Kulla, M. (1996). On the relationship between mobbing factors, and job content, social work environment, and health outcomes, *European journal of work and organizational psychology*, 5(2), 215- 237.
- Zapf, D. (1999). Organizational, work group related and personal causes of mobbing/bullying at work. *International journal of manpower*, 20(1/2), 70-85.